

Blandat friidrottskompott

av Sven Trönne

Augusti är oftast en händelserik friidrottsmånad med något internationellt mästerskap, SM för kvinnliga och manliga seniorer samt Finnkampen och så även i år och först ut är VM. När nu dessa mästerskap arrangeras (6-14 augusti) för tionde gången blir det åter Finland och dess olympiska stadion som står i blickpunkten. Det var också där VM historien startade 1983. Från början arrangerades VM vart fjärde år (1983, 1987, 1991) men därefter har dessa mästerskap ägt rum vartannat år.

I Helsingfors stadion har även OS 1952 samt EM 1971 och 1994 gått av stapeln. Det är arena som hitintills inte sett någon svensk ta klivt allra överst på prisfallen i nämnda mästerskap. Låt oss hoppas att årets VM blir en vändpunkt och vi har anledning att ha stora förhoppningar. Jag tänkte i denna krönika bland annat göra en kort resumé på dessa mästerskap och lite annat smått och gott.

Utanför stadion finns statyer i brons av två av världens bästa medel- och långdistansare genom tiderna – båda finländare givetvis. De är Paavo Nurmi och Lasse Wirén. Den förstnämnda vann inte mindre än nio olympiska guldmedaljer under tre OS (1920, 1924, 1928) och slog drygt tjugotal världsrekord på olika sträckor under åren 1921-31. Wirén är den ende hitintills i världen som vunnit OS två år i rad på sträckorna 5.000 m och 10.000 m – nämligen 1972 och 1976. Trots ett fall på den fjärde kilometern kunde Wirén erövra guld på den längre sträckan 1972. Wirén deltog även på maraton i 1976 där det blev en fin femteplacering. Han hade så klart en förhoppning att ”göra en Zatopek” (se vidare i artikeln) - men det lyckades nu inte.

Finland är den nation som trots dessa framgångsrika män och andra goda löpare framförallt är förknippat med spjutkastning. Totalt har det blivit 48 medaljer varav 18 guld i EM, VM och OS samt 22 världsrekord. Det är inte någon överdrift att skriva att Finland är den mest framgångsrika nationen i den grenen. Noterbart är att Jorma och Kimmo Kinnunen (far och son) erövat medaljer i dessa mästerskap.

När OS 1952 ägde rum hade Sverige ett framgångsrikt OS fyra år tidigare i London i minnet med ett antal erövrade medaljer i olika valörer. Jag var alldeles för ung för att veta vilka förhoppningar som fanns men vad jag har läst så var de åtminstone större än vad utdelningen blev – men så brukar det oftast vara. Två bronsmedaljer blev utdelningen genom Gustaf Jansson i maraton och Ragnar ”Ragge” Lundberg i stavhopp. ”Ragge” hade i mitt tycke en intressant kombination när det gäller friidrottsgrenar för han var dessutom framgångsrik häcklöpare på 110 meter med ett antal SM-guld. En svensk till vill jag nämna och det är den i Skanör bosatte synnerligen sympatiska Kjell Tännander som blev sju i tiokamp. Så småningom kom döttrarna Anette och Kristine också de att delta i olympiska spel. ”Kungen” i Helsingfors var Emil Zatopek ”det levande lokomotivet” från Tjeckoslovakien och Prag som frustande, krångande och grimaserande tog sig fram på löparbanan. Stilen var således inte njutbar men effektiv. Zatopek vann nämligen 5.000, 10.000 m och maraton. En bedrift som numera förefaller oslagbar. Hustrun Dana Zatopkova tog för övrigt guld i spjut – vilket i sig torde vara unikt även det att en äkta par vinner guld i samma olympiska tävling.

Vid EM 1973 var Finlands Juha Väätäinen det stora namnet med sina segrar på 5.000 m och 10.000 m. Förvisso var han inte den ende dubbelsegraren i dessa mästerskap men som

tävlandes för arrangörsländet blev "grymme Juha" affisch - och symbolnamnet från mästerskapen. Juha började som ungdom med sprinterlöpning och fortsatte efterhand med längre sträckor. Övriga som vann dubbelsegrar i dessa mästerskap var Valerij Borsov från Sovjet samt Renate Stecher från Östtyskland och sträckorna var 100 m och 200 m på den manliga respektive kvinnliga sidan. För svenskarnas del blev det två silvermedaljer genom Kjell Isaksson i stavhopp och Lennart Hedmark i tiokamp.

Ett nytt EM arrangerades 1994. En dubbelsegrarinna kan noteras från dessa mästerskap – nämligen Irina Privalova från Ryssland som vann 100 m och 200 m på den kvinnliga sidan. Norge firade stora triumfer detta år med flera medaljer. Guld erövrades av Geir Moen (200 m), Steinar Hoen (höjd) och Trine Hattestad (spjut). För Sveriges del blev det även i detta EM två silver och denna gång genom Sven Nylander på 400 m häck och Henrik Dagård i tiokamp.

Mellan de båda nämnda europamästerskapen gick så det första VM av stapeln år 1983. I dessa tävlingar dubbelsegrade Carl Lewis från USA (100m och längd) på den manliga sidan samt på den kvinnliga Jarmila Kratochilova, Tjeckoslovakien (400 m och 800 m) och Mary Decker, USA (1500 m och 3.000 m). Från våra nordiska grannländer noterar vi att Grete Waitz, Norge, vann i maraton samt Tiina Lillak, Finland, i spjut. Andra guldmedaljörer detta år som sedermera skulle bli några av världens största friidrottare genom tiderna var Sergej Bubka, Sovjet i stavhopp och Heike Daute (Dreschler), Östtyskland, i längdhopp. För svensk del blev inte några medaljer utan två fjärdeplatser blev det som bäst genom Sven Nylander på 400 m häck och Kjell-Erik Ståhl i maraton.

Jag har roat mig att se på vilka som har vunnit flest individuella VM-titlar under årens lopp och med reservation för att någon bytt namn som jag inte känner till (gäller framförallt den kvinnliga delen men kan så vara även på den manliga) och annan felaktighet ser det ut så här:

Manliga delen; 6 titlar; Michael Johnson, USA, (200 m och 400 m) och Sergej Bubka, Sovjet/Ukraina, (stavhopp). 5 titlar: Lars Riedel, Tyskland (diskus) 4 titlar: Carl Lewis, USA (100 m och längdhopp), Maurice Greene, USA (100 m och 200 m) Hicham El Guerrouj, Marocko (1500m) Haile Gebrselassie, Etiopien (10.000 m), Allen Johnsson, USA (110 m häck) samt Ivan Pedroso, Cuba (längdhopp).

Kvinnliga delen: 4 titlar: Geil Devers, USA (100 m och 100 m häck), Jackie Joyner-Kersey, USA (längd och sjukamp), 3 titlar: Marion Jones, USA (100 m och 200 m), Gabriela Szabo, Rumänien (1500 m och 5.000 m), Tatiana Dorovskich-Samolenko, Sovjet (1500 m och 3.000 m) samt Astrid Kumbernuss, Tyskland (kula).

Det här med länder kanske förvillar men så ser historien ut – det vill säga att det fanns tidigare Sovjet, Tjeckoslovakien samt Väst- och Östtyskland. Sedan har det som bekant blivit så att Sovjet nu består av ett antal självständiga stater, Tjeckoslovakien har blivit Tjeckien respektive Slovakien medan Öst- och Västtyskland har enats till ett gemensamt Tyskland.

Grenmässigt har det under årens lopp blivit en del förändringar och då på den kvinnliga sidan. De första världsmästerskapen fick tjejerna inte hoppa stav eller tresteg, inte kasta slägga och inte löpa vare sig 5.000 m eller 10.000 m utan det var 3.000 m som gällde. Grenar som sedan olika mästerskap finns med i programmet. I årets VM debuterar nu 3.000 m hinder även för damerna.

År 1995 arrangerades VM i Göteborg. Till detta mästerskap finns det sannolikt anledning att återkomma i en senare krönika - om inte förr så när EM arrangeras i samma stad år 2006.

Den svenska medaljskörden i hitintills genomförda VM har sett ut så här:

1987 Rom, Patrik Sjöberg guld - höjd

1997 Athén, Ludmilla Engquist guld – 100 m häck

1999 Sevilla, Ludmilla Engquist brons – 100 m häck

2001 Edmonton, Christian Olsson silver – tresteg, Kajsa Bergqvist brons - höjd

2003 Paris, Christian Olsson guld – tresteg, Carolina Klüft guld – sjukamp, Stefan

Holm silver – höjd, Patrik Kristensson brons – stav samt Kajsa Bergqvist brons - höjd

För de nordiska länderna i övrigt har guldmedaljer hemförts enligt följande:

Tiina Lillak, Finland (Spjut 1983)

Grete Waitz, Norge (Maraton 1983)

Seppo Rätty, Finland (Spjut 1987)

Ingrid Kristiansen, Norge (10.000 m 1987)

Kimmu Kinnunen, Finland (Spjut 1991)

Trine Hattestad, Norge (Spjut 1993 + 1997)

Wilson Kipketer, Danmark (800 m 1995 + 1997+1999)

Hanne Haugland, Norge (Höjd 1997)

Aki Parviainen, Finland (Spjut 1999)

När VM nu startar finns det en del frågor "med svenska ögon" som under tävlingarnas gång kommer att få ett svar. Blir Carolina Klüft den första från vårt land som får ta klivit högst upp på prispallen vid ett internationellt mästerskap som avgörs i Helsingfors stadion? (Sjukampen är den "svenskgren" som avgörs först). Kommer höjdhopparna Stefan Holm och Kajsa Bergqvist även att kunna skriva "världsmästare utomhus" på sin meritlista efter tävlingarna? Har Patrik Kristensson funnit känslan i stavhopp och kan återupprepa en medaljplats från förra VM? Kan Susanna Kallur ta en medalj på 100 m häck i internationellt mästerskap utomhus för första gången? (Susanna vann inomhus-EM på 60 m häck tidigare i år). När Robert Kronberg ännu en gång en finalplats i ett internationellt mästerskap på 110 m häck? Kommer Mustafa Mohamed att löpa under 8.15 minuter på 3.000 m hinder? (Här får jag kanske tillägga att Anders Gärderuds 8.08.02 samt Dan Glans 8.15.32 toppar listan genom tiderna och att dessa tider är från 1976). Kan Emma Green lyfta sig till oanade höjder i just höjdhopp? Har våra stafettlag på 4x400 m herrar och 4x100 m damer några "övernaxlar" att lägga i och nå finalplatser utan att överväxla?

Med tanke på hur det har sett ut internationellt och i damernas stavhopp är antagligen den mest spännande frågan om Jelena Isinbajeva väljer att gå in när de övriga har slutat att hoppa.

Annat som kan vara värt att notera:

* Den svenska truppen består av 13 män och 11 kvinnor – våra svenska gångare oräknade.

VM i gång avgörs nämligen som vanligt i samband med friidrottstävlingarna.

* Minst 27 medaljörer från OS i Athén kommer inte till start i årets VM – däribland den skadedrabbade Christian Olsson.

* VM kommer att slå rekord i dopingtester. Totalt 850 prover ska tas – jämfört med 405 vid förra VM år 2003. Dessutom kommer 350 aktiva att få lämna blodprover så fort de kommer in i VM byn.

* Tre olika organisationer utför oannonserade tester: a) WADA – en dopingorganisation som lyder under Internationella olympiska kommittén b) Internationella friidrottsförbundet

(IAAF), som står för testerna i samband med tävlingar c) Riksidrottsförbundet (RF) som testar de svenska stjärnorna.

Nu inför VM läste jag att en journalist i en kvällstidning rankat de 100 bästa svenska friidrottarna genom tiderna – dock är de borträknade före andra världskriget liksom de som fällts för dopning. Listan är naturligtvis subjektiv från vederbörandes sida. Enligt den så är Carolina Klüft bästa svenska friidrottare genom tiderna. Jag avstår från att ha en egen uppfattning men i sammanhanget erinrar jag om de nio efterföljande namnen som fanns med på listan; Patrik Sjöberg (höjd), Anders Gärderud (3.000 m hinder), Christian Olsson (tresteg), Stefan Holm (höjd), Gunder Hägg (medel- och långdistans), Kajsa Bergqvist (höjd), Ricky Bruch (diskus), Sven Nylander (400 m häck) samt Dan Waern (medeldistans).

Avslutningsvis vill jag bara uppmärksamma att SM för de kvinnliga och manliga seniorerna äger rum i Helsingborg den 19 – 21 augusti. Förutom att allmänt se på trevliga mästerskapstävlingar har vi förhoppningsvis anledning att hylla ett antal svenska VM-hjältar.